

ЙОРДАН ПОПОВ

Персефона, усмихни се!

Студио

Йордан Попов

**ПЕРСЕФОНА,
УСМИХНИ СЕ!**

Роман

Книгата е спечелила конкурс на Министерството на културата

© Йордан Попов, *автор*

© Николай Пекарев, *художник на корицата*

© ИК „Стършел“

ISBN 948-954-8134-25-5

Йордан Попов

**ПЕРСЕФОНА,
УСМИХНИ СЕ!**

2007

Древните гърци вярвали, че житейският им път се определя от боговете и най-вече от настроението на Зевс, а след смъртта си хората се отправят в подземното царство на брат му Хадес. В своето мрачно царство Хадес седи на трон редом с жена си Персефона и двамата коментират някои по-забележителни души, дошли при тях. Данте Алигиери има средновековна концепция за смъртта, пряко свързана с качеството на земния живот. Праведните души отлитат в Рая, други попадат в Чистилището, а грешниците се изпращат право в Ада, осъдени на вечни мъки. Не случайно Данте подсказва на Бога къде е мястото на политическите противници - в Ада. Там да висят на лъжливите си езици. Човешките жертвоприношения са забравени в епохата на езичничеството, но са подменени от кръстоносните походи, където животът се отдава за тържеството на правата вяра. Под напора на идеите на Хуманизма се приема правилото, че когато при обесване клонът на дървото се счупи, то на обесеният се дава нов шанс за живот. Атеистите, които не вярват нито в Бог, нито в загробния живот, са порицани от папата. Папа Пий XII ги осъжда с думите: "Прощавам на комунистите тяхното безбожие,

но не мога да им простя, че слагат някой друг на мястото на Бога!", имайки предвид култа към личността и вредните му последици за живота на милиони хора. Днес, когато традиционните човешки ценности са разклатени и спечелването на много пари е основна добродетел, ние сме свидетели на поръчкови убийства, акции на терористи-самоубийци, стрелба на психопати в училища, опечалени футболисти на погребения на мафиотски босове и неимоверните усилия на лекарите да възвърнат към живота смъртно ранени убийци, виновни за гибелта на невинни хора. И всичко това се възприема като неизбежна част от съвременния живот.

Книгата "Персефона, усмихни се!" е една нова трактовка на земния и загробния живот. В нея са изложени в достъпен вид схващанията на такива капцитети като Рабиндранат Тагор, Йосиф Сталин, Иржи Бартош, Никита Хрушчов, Ритер фон Калбуц, Тодор Живков, Бригите Якобсон, Небойша Митрич, Овсей Круковец, Христо Стоичков, Паскал, Хасан Втори и други.

Филмирането на книгата, поставянето ѝ в драматургична форма на сцена, излъчване на откъси по радиото и телевизията се разрешава само десет години след публикуването ѝ и със съгласието на "Филаделфия букс корпорейшън" и "Кентъки чикънс".

Има ведри, слънчеви дни, в които се долавя ароматът на цъфнали джанки или люляци, чуват се нежни трели на птици и цялата природа сякаш създава подходящото празнично настроение за сватбата на Марийка Христова и Валентин Черноусов. И в същия този календарен месец може да се случи навъсен, гърждовен и уни ден, когато оловносивото небе е легнало върху Дома на покойниците в Софийските централни гробища, измокрените опечалени тръскал чадърите си в шептящата ритуална зала, побутват се тробаво и дават път на роднините. Сякаш цялата природа рони сълзи за Спас Йончев, а той ни гледа усмихнат от портрета и малко е учуден как толкова хора са намерили сили в това лошо време да го изпратят във вечността. Ритуалът минава бавно, бавно, словата са уморени, думите безсилни, само класическата музика разтърсва отпуснатите ни тела, в един миг ние виждаме себе си в ковчега на мъртвеца, родствениците ни седят чинно и приемат съболезнованията, а собствената ни съпруга плаче неутешимо. При такава игра на въображението нищо чудно и в нашите очи да се появят сълзи и допълнително потиснати от

собственото си видение ние се изнизваме като мокра връв към изхода. Междувременно гъждът е спрял, но ние не сме взели служебния венец, положен под портрета, и аз се връщам да го прибера. Когато прекосявам ритуалната зала, чувам глас отгоре:

- Попов! Да, да, Йордан Попов!

Боже, Божичко, казвам си, няма вече Господ ме вика при себе си? Не е ли още рано за мен? Защо не ме оставиш, Господи, да довърша книгата си, да се порадвам на деца и внуци? Рано или късно ще ти се представя, но защо точно днес? Гласът отгоре прозвучава отново, по-плътен и по-властен от всякога:

- Попов, изчакай ме пред входа!

Едва сега вдигам очи нагоре и виждам надвесената на балкона фигура на Стефан Костов, който ще стане по-късно телевизионна звезда в порнографското предаване "Нощен магазин", но в момента на погребението е само хорист в ритуалния хор на гробищата. Това е един софийски чешит, за когото съм писал и с това съм заслужил неговото уважение. Заставам пред входа с венеца в ръка и изчаквам дядо Стефчо, с пряснобоядисаната му черна коса и черен мустак. Здрависваме се и той ме обсибва с въпроси.

- Попов, в какво време живеем днес? Какво става с традиционните човешки ценности? Откъде се взе тази бездуховност? Защо опечалените предпочитат циганския духов оркестър пред нашия източноправославен хор? Не са ли нашите песнопения великолепни? Един германец пре-

ди две седмици плака като дете, докато ни слушаше. Е, германците ли не разбират от музика? Народът, който даде на света Хайдн, Бах и Бетовен, не приема циганската духова музика, а защо българите си падат по чалгата? Нашите доходи падат от ден на ден, един хорист едва свързва двата края. Кажете ми това нормално ли е? Нищо не удовлетворява тъгата, не я успокоява както човешкият глас...

Нямах време да отговоря на толкова много въпроси, зададени вкупом. Трябваше да потърся втори човек за носене на венеца. Забелязал съм, че когато някому паднат доходите, той веднага се сеца за традиционните човешки ценности, като от тях изключва само смирението.

Човек и добре да живее, умира и друг се ражда, но както и да живее другият, в недоимък или охолство, един ден мисълта за отиване в отвъдния свят неизбежно го навестява. Съзнавайки преходността на своя земен път, човек винаги се е стремил да противопостави хумора срещу смъртта, а не да се надява само на лекарска помощ. През 1973 година с двама колеги

от вестник "Стършел", писателя Генчо Узунов и карикатуриста Георги Чаушов, посетих Осло, столицата на Норвегия. Една норвежка журналистка Бригите Якобсен от най-големия столичен вестник пожела да вземе интервю от нас във връзка с предстоящия Габровски фестивал на хумора. За да разнообрази информационната част от интервюто, журналистката пожела да чуе няколко габровски анекдота. Тогава ние ѝ разказахме за габровеца, който паднал от покрива на къщата си и, прелетявайки край прозореца на кухнята, се провикнал: "Жена, готви за един човек по-малко!" Ефектът на анекдота бе поразителен - лицето на северната красавица потъмня, сгърчи се в болезнена гримаса, на очите ѝ излязоха сълзи.

- Ужасно! - промълви тя. - Направо ужасно... Каква трагедия... И пред лицето на смъртта... да мислиш за икономия на продукти...

Обяснихме ѝ, че напротив, това е израз на габровския оптимизъм, а шегата е със скъперничеството на габровеца. В края на краищата габровецът мисли не за смъртта, а за евентуален обяд в болницата. Норвежката слушаше жизнерадостните ни обяснения, клатеше печално глава и повтаряше своето: "Колко е тъжно всичко това, което разказвате". За да я ободрим и разсеем непредвидената тъга, ние разказахме още един анекдот - за габровци, които погребват мъртъвците си прави, за да не се хаби място. Град Габрово е разположен на планински терен, така че обработваемата площ много се ценя.

- Оуууу! - простена норвежката. - Как е възможно ковчегът да се поставя вертикално, а не хоризонтално? Това не се среща в нито една религия... Боже, какви хора!

Каква ли гледка сме представлявали в момента - трима кикотещи се балканци, а срещу нас разплакана норвежка. Още един виц от наша страна и тя щеше да бъде съсипана окончателно, но ние проявихме милосърдие и гадохме друга насока на разговора. Разказахме ѝ за нашия колега Генчо Узунов, който всяко лято лови риба в морското градче Созопол, облечен в черен костюм. И тъй като видът му е на погребален агент, с него плашат чехкините да не влизат навътре в морето, защото има мъртво вълнение, а Узунов чака да му се отвори работа...

Едва сега норвежката разбра що за хора сме ние тримата. Вярвам, че след нашето напускане на страната след седмица тя се е успокоила напълно. От разказания епизод в Осло човек може да си извади няколко неправилни извода: или норвежците нямат никакво чувство за хумор, или черният хумор не се посреща добре от младите дами, или при превода анекдотите губят целия си заряд от хумор. Само дълбокото вътрешно убеждение, че хуморът е едно истинско предизвикателство към болезнената тема за смъртта, може да ни накара да се смеем и на някои не съвсем смешни - на пръв поглед - работи. След като е веселил в продължение на половин век своите читатели, един от чародеите на българския хумор Чудомир пише в дневника

си: "Мисля да умра през 1967 година, защото 1966 бе отредена за най-добрите представители на изкуството." "Спорят за различни марки леки коли. Аз пък мисля, че най-удобната е катафака - хем си лежиш, хем си обкичен с цветя, хем нищо не усещаш." Виждаме как писателят се готви да посрещне смъртта с усмивка на лице. А как живя Чудомир? Живя като човек, получил гоживотна присъда - лишаване от самочувствие. Последният възрожденец, смачкан от петата на тоталитаризма, живя с надеждата, че ще "изока некой ден". Остави дневници със заръката да се открият пред обществеността след двадесет години. Дневниците бяха забулени в тайна, не се знаеше кой ги съхранява. Имало е опасност ако бъдат намерени, да изчезнат завинаги - я в складовете на "Вторични суровини", я в печката на някои работнически стол. Дневниците на Чудомир са убедително доказателство, че за твореца е по-лесно да се изправи срещу смъртта, отколкото срещу идиотизма на тоталитарната система. Ето какво "изоква" Чудомир на 4 юни 1950 година:

"Завчера си купих брава от "Нармаз", но тя нямаше гръжки. Такива има в железарската кооперация - ми казаха. Отидох там и си взех. Сега пък гвоздей къде ли ще търся?"

Убеден съм, че такова житейско впечатление не може да се срещне в нито един дневник на нито един друг писател по света, независимо дали е канадски, камерунски, лаоски или австралийски. Съвсем друг вид предизвикателств

во към смъртта намираме в хумора на един от последните мохикани на демокрацията след Втората световна война у нас, забравен от по-сетните поколения, но извънредно популярен за времето си - Трифон Кунев. В годините, когато разстрелват без съд и присъда, Трифон Кунев, опозиционер-земеделец, издава една забележителна книга - "Ситни, дребни... като камилчетата". Подготвяйки този "отбор фейлетони", Кунев предупреждава още в предговора: "Аз реших да ги издам в отделна книга, за да остане един траен документ на съпротивителното движение на българския народ, който всякога е носил дълбоко в сърцето си любов към свободата и който никога не ще се примири с участието на обезличените и поробени - от чужди и свои - народи." Годината е 1946. Кои са тези "чужди"? Червеноармейците, естествено. Кои са "свои"? Комунистите, отечественофронтовците. И това се осмелява да твърди един опозиционер, който знае съдбата на някои свои събратя по перо. Убит е незабравимият "щурец" Райко Алексиев, ликвидирани са Ненчо Илиев-Сириус, главният редактор на сатиричното списание "Българан", безследно изчезнал е комикът и редакторът на "Кукуругу" Борис Руменов (Борю Зевзека). През 1965 година в редакцията на вестник "Народна армия", където стажувах, чух нещо за Трифон Кунев от старши лейтенант Бонев, който днес вероятно е полковник от запаса. "Пребиха го в собствения му дом - съобщи ми съзаклятнически старши лейтенант Бонев. - Аз живеях

в съседство. Двама с кожени палта и един в зелен брч и ботуши му взеха здравето. Напразно бай Трифон ревеше за помощ..." "Ами съседите? - попитах аз. - Съседите не се ли притекоха да помагат?" "- Съседите... Наивник! Когато в онези години някои или някоя пицеше, хората си затваряха прозорците да не чуват. Така беше, страхът бе попарил душите им..."

Страх - да, но не и у Трифон Кунев. Той умира през 1954 година щастлив с мисълта, че е дал първия документ-свидетелство за съпротивата на българските писатели срещу тоталитаризма на фона на възторжените агитки за прослава на Партията...

Тук ще е уместно да се върнем отново в норвежката столица Осло, за да си припомним една друга история на писател. Велик писател. Нобелов лауреат, чиито книги са преведени в целия свят. Това е, разбира се, Кнут Хамсун, чиито томове, осем или десет, седяха в библиотеката на баща ми. Прочел бях един от тези томове, романа "Редакторът Лунге", една безмилостна сатира срещу продажността на журналистиката и рушенето на представите за достойнство и чест. При идването на Хитлер на власт в Германия и последвалата окупация на Норвегия Кнут Хамсун приветства фашистката идея за "нов рег" и пише редица статии в подкрепа на нацистите. Норвежците са потресени от неговото поведение, тяхната национална гордост, техният любим писател направо се е побъркал! Как може един хуманист да

изповядва човеконенавистническите идеи на омразния фюрер? В кого да вярват? В Куизлинг? В Хамсун? Идва краят на Втората световна война, фашизмът е смазан, Хитлер се е самоубил в бункера, Норвегия отново е свободна... И ето на, по улиците на Осло върви една мълчалива тълпа, която се отправя към дома на Кнут Хамсун. Това са неговите верни читатели с томовете му под мишница. Те минават покрай оградата и хвърлят в двора неговите съчинения. Грамадата на порицанието расте, расте, расте. Прикрит зад завесата на прозореца си, нобелистът гледа как съотечествениците му отхвърлят бремето на провалилия се авторитет и получава сърдечен удар... Защо да го съди "народен съд", защо да го пребиват в полицията или да изчезне безследно? Присъдата е морална и не подлежи на обжалване.

През 1967-1968 година в сградата на Съюза на българските журналисти на улица "Граф Игнатиев" 4 веднъж месечно заседаваше така наречената творческа секция по хумора и сатирата. На тези месечни срещи се събираха столични